

Čutim, da me proti lastni volji zanaša v patos, trenutek je preprosto tak, zato si bom dovolil biti nekoliko osebnejši, v tem žanru se tak greh laže spregleda. S profesorjem sva se prvič srečala, ko mu je naša navdihnjena latinistka na Poljanah, Katja Pavlič Škerjanc, na maturitetno komisijo, kjer sta se srečevala, nesla pokazat moje zelo srednješolske heksametre ter me nato pripravila do tega, da sem se oglasil na govornih urah v kabinetu 329. Tam sva neskončno dolgo sedela na stolih Rex Nika Kralja in diskutirala o Juvenalu ter posameznih prevajalskih rešitvah. Nekatero je pohvalil, ampak še danes mi ne gre iz glave, na kako eleganten način nekaterih ni; in ko sem se pri nekem naglasu postavil za svoj prav, se mi je gimnazijcu samo prijazno nasmehnil: »Kar poskusite, mogoče bo pa šlo.« Takrat sem že nekaj časa vedel, da bom študiral latinščino, ampak po tistem srečanju mi je vse bolj postajalo jasno, da bom vpisal tudi grščino.

Moram reči, da mi ni bilo nikoli žal. Ne samo zaradi samega predmeta, zaradi kolegov, zaradi predavateljev; na svoj način ravno zaradi profesorja, ki je bil zame prvi stik z antiko kot živim znanstvenim področjem. Njegova osebnost je iz predavanj naredila čisto posebno doživetje. Danes, ko smo vsi prebrali njegove tri knjige spominov in dobro poznamo neverjetne meandre njegovega življenja, je to težko razložiti, ampak sredi devetdesetih je moja radovednost na čuden način podžigalo ravno to, da ni profesor nikoli govoril o sebi. Tu in tam sem o njem ulovil kakšen biografski drobec, šele čez leta so se mi sestavili v smiseln mozaik – vendar je bilo to dovolj, da so predavanja na trenutke zazvenela v tonu, ki jih je iz zanimivih spremenil v nepozabna. Spomnim se, kako nam je nekoč predaval o Horaciju in o tem, v kakšnih razmerah se je znašel po letu 42 pr. Kr., ko je bila v državljanski vojni njegova stran pri Filipih poražena, njegova družina pa je zaradi političnih posegov novih oblasti ostala brez sredstev za preživljanje. »Predstavljajte si njegov položaj,« je predlagal profesor peščici svojih slušateljev v tretjem nadstropju Filozofske fakultete, »dobil je sicer službo, postal je *scriba quaestorius*, vendar si lahko mislite, da so mu ves čas dali vedeti – ti nisi čisto naš. In takrat je začel pisati.«

Nič več ni rekel. Seveda, če bi nadaljeval, bi moral navesti še en verz iz Horacija – *mutato nomine de te / fabula narratur*; »če spremeniš ime, zgodba pripoveduje o tebi«. Ko danes razmišljam, zakaj ni šel pri urah nikoli dlje, nimam pravega odgovora – vem, da mu o teh včasih bolečih rečeh ni bilo težko govoriti, če si ga vprašal, je povedal marsikaj. Kdor je kdaj predaval, ve, kakšno učinkovito orožje za pritegnitev pozornosti je lahko osebna izkušnja; ampak zdi se mi, da je bila kot za profesorjevega učitelja Milana Grošlja predavalnica tudi zanj posvečen kraj, odprt zgolj za njegovo znanost. *Integer vitae scelerisque purus*, če si spet sposodim Horacija – »kdor v srcu čist je in pošten v življenju, / ne rabi sulic, kopij afrikanskih, / ne tulca, polnega puščic strupenih, / loka ne rabi«. Tega orožja pri urah preprosto ni potreboval.

V kabinetu 329 sva se potem še velikokrat srečevala, tudi ko se je kateri od Kraljevih stolov že polomil in ga je zamenjal nov. Naneslo je, da sem se čez

leta znašel za delovno mizo poleg njegove in čeprav takrat že nekaj časa nisem več potreboval njegovih ocen, štejem to obdobje za eno najbolj nepogrešljivih poglavij svoje študijske izkušnje. Imel je navado, da je sem in tja, največkrat pozno ob popoldnevih, preprosto prijadral na oddelek, običajno v knjižnico, preverit kakšno podrobnost med pisanjem svojega naslednjega govora, članka, prevoda. Ko je opravil, je vedno radovedno vprašal: »Kaj pa delate?« In v hipu sva bila spet sredi žive diskusije, kot bi bila oba dvajset let mlajša in v predavalnici 345 na drugi strani hodnika. Antične vire je citiral na pamet, tja do 19. stoletja ni bilo zgodovinskega konteksta, ki ga ne bi znal osvetliti na svež način, protagoniste dogajanj od srede 20. stoletja dalje je običajno poznal kar osebno. Za upokojenca je znano, da nimajo časa; on se več kot očitno ni počutil upokojenega in si ga je vzel, kolikor si ga je hotel. Do koronavirusa najbrž vsak od nas goji svoje čisto osebne zamere – in ena od mojih je to, da je bilo v trenutku, ko smo se zaprli v svoje mehurčke, hočeš nočeš konec teh nepričakovanih, podarjenih, neskončno dragocenih raziskovalnih razprav. Vedel je res veliko in izguba, ki je nastala z njegovim odhodom, je precej hujša od izgube, do katere je prišlo 29. januarja 1944, ko je knjižnica klasičnega seminarja pogorela v eksploziji nemškega letala, ki je treščilo v NUK – v eksploziji, ki jo je mladi Kajetan na lastna ušesa slišal skozi dimnik na Karlovški 9, komaj kakih šeststo metrov stran, iz peči, ki sta jo takrat z bratom ravno čistila in po zvoku ugibala, za kakšno letalo gre. Tiste knjige smo čez čas lahko nadomestili; njegovih izkušenj se ne da.

Patosa je bilo doslej že toliko, da grem za konec lahko mirno še čez rob. Antični pisci so vedeli, da je treba biti ob smrti velike osebnosti pozoren na nenavadne pojave, ki jo spremljajo. Svetonij loči tri vrste, včasih nastopajo kot sinonimi, vendar to niso – *prodigium*, *monstrum* in *ostentum*. *Prodigium* je nekaj otipljivega, *quod solidis corporibus conspicitur*, denimo komet. *Monstrum* je nekaj nenaravnega, nadaljuje Svetonij, recimo kača z nogami, *serpens cum pedibus*, ali ptič s štirimi krili, *avis cum quattuor alis*. Nobena od teh dveh stvari običajno ne naznanja ničesar dobrega, *prodigia* in *monstra* so svarilo, komet ob smrti Julija Cezarja je s svojim uničevalskim ognjem že naznanjal katastrofo državljskega spopada, ki je sledil. *Ostentum* je nekaj drugega, manj očitnega, pravzaprav je nekaj neotipljivega: *ostentum sine corpore solido nobis se ostendit ... ut interdiu tenebrae, nocte lux*, pravi Svetonij; »*ostentum* je nekaj, kar se nam kaže brez trdnega telesa ... kot noč sredi dneva ali svetloba ponoči«. In kar je najpomembnejše – *ostentum* je lahko dobro znamenje.

Kometov ali deformiranih živali v zadnjem obdobju nisem opazil in zato utemeljeno upam, da nam glede prihodnosti ni treba biti posebej v skrbeh. Pač pa sem bil ravno na dan pred profesorjevim pogrebom v Toulousu na srečanju mreže univerz, ki ponujajo dvojni magisterij iz klasičnih kultur. V družini dobrega ducata evropskih izobraževalnih ustanov, med katerimi je zdaj tudi naš – pravzaprav bi moral reči »njegov« – oddelek. Prav tistega večera sta

profesorica iz Rima in profesor iz Münstra, ki projekt trenutno vodita, presenetila s predlogom, da bi srečanje profesorjev in študentov tega programa leta 2026 potekalo v Ljubljani. Bilo je že pozno, tako da Svetonijev opis zveni zelo primerno za vtis, ki ga je zamisel naredila name – *nocte lux*, svetloba sredi noči. Rim, večno mesto, kajpak ne potrebuje simbolne razlage, glede na naravo znamenja pa ni nepomembno, da je pobuda prišla tudi iz Münstra. Bralci *Utrinkov ugaslih sanj* veste, da je mladi Kajetan leta 1955 dobil iz Münstra odobreno celoletno štipendijo. Veste tudi, da mu zanjo v Ljubljani niso hoteli izdati potnega lista. Poklicali so ga v urad na Kotnikovo 6 in mu ga ponudili, če bi bil pripravljen ovajati Dušana Rueha, šentjakobskega kaplana, s katerim sta se takrat večkrat dobila, ker je ta pisal doktorat o patriarhu Fotiju in je potreboval pomoč pri grških virih. Petindvajsetletnik je na to ponudbo odgovoril: »Če je to cena za potni list, se mu odpovem.« Ohranil je hrbtenico, z že odobreno štipendijo v Münstru pa nato ni bilo nič. Kdor je bil kdaj priča njegovi intelektualni radovednosti, bo vedel, za kako veliko žrtev je šlo.

Vse to povsem ustreza Svetonijevim kriterijem za *ostentum*. Ne le, da bodo odslej naši študenti lahko študirali v Münstru, v Rimu, v Freiburgu, v Palermu, v Atenah, v Salamanci in drugod ter s teh ustanov dobili celo magistrsko listino, ne da bi jim bilo treba prej na Kotnikovo 6; nekateri najobetavnejši študenti klasične filologije, klasične zgodovine in klasične arheologije v Evropi ter njihovi profesorji se bodo čez nekaj let znašli v Ljubljani, prav na univerzi, ki ji je Kajetan Gantar posvetil vsa desetletja po tem mučnem dogodku. *Nocte lux*. Ko sem šel s tiste večerje na metro, se mi je za hip zazdelo, da spet slišim profesorja in oceno, po kateri je tako rad posegel v kočljivih primerih, kadar kavzalnost ni bila čisto jasna, intuicija pa le premočna: »To najbrž ni naključje.«

Seveda je za tako obetavnim znamenjem skrito dolgoletno prizadevanje zelo odločne in predane peščice ljudi. Toda vsi do zadnjega med njimi so se svojega dela učili pri Kajetanu Gantarju, brez njega ga preprosto ne bi bilo. Univerza v Ljubljani v svojem prvem stoletju ni imela veliko raziskovalcev, ki bi svojo stroko dobili v tako krhkem stanju, na samem robu obstoja – nato pa po desetletjih premišljenega truda in navkljub mnogim nalašč zaprtim vratom pustili za seboj tako živo, odporno in v prihodnost usmerjeno akademsko skupnost, kot je to storil on.

Ob tem dosežku tudi skrbno izbrane besede zbledijo. Zato bom za sklep raje posegel po njemu tako ljubem Horaciju, *Sat.* 1.6.64–97, na katerega se je ob očetovi smrti v knjigi *Zasilni pristanek* spomnil sam. Čeprav ga je tolikokrat prepesnil, se je ob tem odlomku odločil za prozni prevod, kot da ne bi hotel izgubiti niti najmanjše pomenske nianse. Takole je napisal: »Bil je poštenjak v življenju in srcu. Če meni nihče ne more očitati pohlepnosti, umazane pogoltnosti in razvratnosti, če se lahko kdaj pohvalim s svojo neoporečnostjo in poštenostjo, če sem priljubljen pri svojih prijateljih, je temu vzrok moj oče.

Čprav je imel le skromno imetje, me ni maral pošiljati v zanikrno Flavijevo šolo v domačem kraju, kamor so za osem grošev mesečne učnine zahajali sinovi vojaških stotnikov z leseno tablico in torbico pod levo pazduho. Ne, pokazal je pogum in me poslal v Rim.«

David Movrin